

פרק א

בין יום הכיפורים לחג הסוכות

בפרק שלפנינו, נבאר את מעלתם וקדושתם של ארבעת הימים הנמצאים בתווך, בין קדושת יום הכיפורים לבין חג הסוכות. ומה היה בימים ההם בתקופת אבותינו שקידשו את הימים האלה, וכיצד נזכה גם אננו לסגולות ולאורות המאירים בימים קדושים אלו.

א. גיוס התרומות לכבוד המשכן

ארבעת הימים שבין יום הכיפורים לחג הסוכות, קדושתם גדולה עד מאוד, וכשם שבימים אלה עסוק עם ישראל במצות בניית הסוכה, כך בימים ההם, בזמן המדבר, היו עוסקים עם ישראל בגיוס התרומות לבניית המשכן.

וכפי שרבותינו מספרים לנו, כשעם ישראל היו במדבר, עשו את העוון הנוראי של חטא העגל, וכעונש על העוון העגל, הקב"ה סילק מעל ישראל את ענני הכבוד. אך לאחר שמשה רבינו עמד בתפילה ארבעים יום, קיבל הקב"ה את תפילתו ביום הכיפורים, וסלח לעם ישראל. וככפרה על מעשה העגל, בנו עם ישראל את המשכן.

וראשית בניית המשכן היתה בדיוק בתאריך ט"ו בתשרי, ובתאריך זה חזרו ענני הכבוד שנסתלקו בחטא העגל, וזכר לענני הכבוד אנו מקיימים את מצות הסוכה א.

א. ענני הכבוד שחזרו לאחר שנסתלקו במעשה העגל

כן כתב הגר"א בפירושו על שיר השירים (א), שעמד לבאר מדוע חג סוכות הוא בתשרי, ולא בניסן שאז יצאו ממצרים והתחילו ענני הכבוד. וכתב על זה: שחג הסוכות הוא זכר לענני כבוד שהקיף הקב"ה את ישראל, וכיון שעשו את העגל סרו מהם העננים, ולא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד מן ההר ביום הכיפורים, ולמחרת יום הכיפורים ויקהל משה, שציוה על מלאכת המשכן, וזה היה בי"א בתשרי. וכתב והעם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר, ב' ימים, הרי י"ג בתשרי. ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במנין ובמשקל, ובט"ו התחילו לבנותו, ואז חזרו ענני הכבוד. ולכך אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי. עכ"ל. והדברים מפורשים בתרגום על שיר השירים (ב, יז) על הנאמר 'עד שיפוח היום ונסו הצללים', והתרגום תרגם וזה לשונו: ובזערות יומא עבדו בני ישראל ית עגלא דדהבא ואסתלקו ענני יקרא די מטללין עלוהון ואשתארו מפרסמן. עיי"ש. וכן הוא בסדר עולם (פרק ו).

ויש להעיר מהנאמר בנביא (נחמיה ט, יח) 'אף כי עשו להם עגל מסכה ויאמרו זה וגו', ואתה ברחמך הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם ביוםם להנחותם בהדרך' וגו'. הרי מקרא מפורש שגם כשעשו עגל ומסכה לא סר מעליהם עמוד הענן. ושוב ראיתי שכן העיר השפת אמת (ליקוטים לפרשת כי תשא) על דברי התרגום, וכתב ליישב בדוחק. עיי"ש.

ונראה שרבינו החתם סופר בדרשותיו (חלק א דף כט ע"א לשנת תקצ"ה) כתב מעצמו ככל דברי הגר"א, אך שינה בדבריו, ונשמר מהקושיא הנזכרת, וכתב שלא נסתלקו העננים, רק שפלט הענן את החוטאים בעגל, וביום ט"ו בתשרי קלט הענן את שכבר פלט, ולכן יושבים בסוכה זכר לענני כבוד שקלטו את עם ישראל. וכן חזר על הדברים החתם סופר (בדרשות משנת תקצ"ה דף נג ע"ב) וכתב שלכך נשים פטורות ממצות סוכה, על אף שגם הן היו באותו הנס של ענני כבוד, משום שענין ענני הכבוד שפלט את החוטאים בעגל, וכשמחל להם הקב"ה חזר וקלטם הענן, לא היה בנשים, שכן הנשים לא היו שותפות למעשה העגל, ומעולם לא פלט אותן הענן. עיי"ש.

אמנם עדיין צריכים אנו ליישב את דברי הגר"א והתרגום, שלכאורה מהנאמר בנביא משמע שלא נסתלקו ענני הכבוד. ויש לומר שרק אותו עמוד הענן ועמוד האש המיועדים לנחותם הדרך נשאר להם, אך כל ששה ענני כבוד מכל שבעת העננים סרו מעליהם. ויש להכריח כן, שהרי הענן היה פולט כל מי שחטא כפי שהביא רש"י (פרשת כי תצא כה, יח), וכן מובא בתרגום יונתן (פרשת בשלח יז, ח) שכל שבט דן הענן פלט, מפני פסל מיכה שהיה עמהם, וכן מובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מד) שכל מי שהיה צריך טבילה היה הענן פולט אותו, וכן מובא בזוהר הקדוש (פרשת כי תשא דף קצא) שהערב רב היה הענן פולט אותם. ולכאורה כל אלו שזכרנו שהענן היה פולט, מהיכן ידעו את הדרך אשר ילכו, אלא שהענן לנחותם הדרך לא סר מעליהם גם מאלה שחטאו. דו"ק.

אך את החומרים לבניית המשכן, זהב, כסף, נחושת, ארגמן, ועוד, אספו עם ישראל וגייסו בדיוק בארבעת הימים האלה שבין יום הכיפורים לסוכות. ובניית הסוכה, היא כדוגמת בניית המשכן, וכשם שבזמן ההוא התעסקו ישראל באיסוף החומרים לבניית המשכן, כך בימים האלה עוסקים עם ישראל בעסק בניית הסוכה שהיא כדוגמת המשכן ב.

מכאן נבין את קדושתם של הימים האלה, ימים שאבותינו במדבר תרמו מכל ליבם למען בניית המשכן, כך בזמן הזה ההארה והאור לזריזות במצוות מתנוצץ בימים קדושים אלו.

ומה שהיה בימים ההם כך גם בזמן הזה, עמך בית ישראל מוציאים כספים בימים אלו לצורך בניית הסוכה שהיא בחינת המשכן, ולקניית ארבעת המינים, מכל הלב למען שמו באהבה, אשריהם ישראל.

ב. חנוכת בית המקדש

רבותינו מגלים לנו, שכל פעולה, מצוה, אירוע, שהיה בתקופה ההיא של אבותינו לטוב ולמוטב, ההארה והאור של אותו מאורע חוזר ומתנוצץ, ומה שקרה בימים ההם, כך קורה בזמן הזה. ובארבעת הימים הללו בתקופת שלמה המלך עליו השלום, חנכו את בית המקדש הראשון, וכל עם ישראל היו בשמחה גדולה שלא היה כדוגמתה, כך

מקורות וצינונים

ב. כפי שהארכתי בספרי האושפיזין (בפתיחה עמוד כז) שיש דמיון והשוואה בין בניית הסוכה לבניית המשכן, כמבואר בגמרא במסכת סוכה (ד ע"ב) שלמדו את דין סוכה שצריכה להיות לפחות בגובה עשרה טפחים, מארון הברית. וכן בספר אורחות חיים הביא בשם ספר הפרדס (סימן קפט) שצריך להעמיד את העצים והקנים בסוכה דרך גדילתם כפי שהיה בבנין המשכן. וכן ראה בשל"ה הקדוש (הביאו הבאר היטב סימן תרל) שכתב שהמהרי"ל ראה את רבו מהר"ש שהיה מסמן הדפין למחיצות הסוכה אב"ג כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנות משנה לשנה, וכן הוא בירושלמי בענין קרשי המשכן. וראה שם בספרי האושפיזין שביארתי מה הקשר שיש בין המשכן לסוכה. עיי"ש.

בימים הללו בין יום הכיפורים לסוכות מתנוצץ הארה של שמחה
בנשמותיהם של ישראל^ג.

ג. השטן לא מקטרג

ומחמת קדושתם של הימים האלה, ובנוסף על כך שעם ישראל
נקי מכל חטא, לאחר שעברנו את הכיפורים, וה' יתברך מחל וסלח
לכל עוונותינו, מגלים לנו חכמי הקבלה, שכשם שביום הכיפורים
כוחות הטומאה והסטרא אחרא מושבתים, ואין להם כוח להרע, לקטרג
ולחזיק, כך בארבעת הימים הללו כוחות הרשע והטומאה מושבתים,
ואין להם שום אחיזה. וכשם שביום הכיפורים הקב"ה חותם את פי
השטן לבל יקטרג וישטין על עם ישראל, כך בימים הללו אין רשות
לשטן ולכוחות הטומאה והרשע לקטרג^ד.

מקורות וציורים

ויש להבין הא 'ה' דמלת השטן הוא רק
משמש לפעולת ה' הידיעה, אבל עיקר שמו
'שטן', וכי שמו 'השטן', וא"כ עדיין חסרו ה'
ימים. אבל זה הוא אלו ה' ימים, ד' ימים בין
יום הכפור לסוכות, ויום ראשון דלולב
ואתרוג מגין ואין לו רשות כנ"ל, ולכן אין לו
רק שנ"ט ימים. ומזה תבין מ"ש איש
אלקים קדוש מהרמ"ע כי נאמר בראשית (ג,
טו) ואיב"ה [אשית], רמז לו ימים המסוגלים
לתשובה א' דראש השנה, יו"ד ימי תשובה,
ב' דראש השנה, וה' דחק עצמו מהרמ"ע
בעל כרחו לפרשו, אבל הוא הדבר שכתבנו,
שכוון לה' ימים שאין לשטן בהם שליטה.
עכ"ל.

וביאור דברי היערות דבש, שלכאורה יש
להעיר הרי בגמרא מפורש ש'שס"ד'
יום יש לשטן רשות לקטרג, אם כן מנין

ג. כמבואר בגמרא במסכת מועד קטן (ט
ע"א), וכן כתב השל"ה הקדוש (סוכה נר
מצוה אות א) וזה לשונו: לפי שבאלו הימים
נשלם בנין בית המקדש של שלמה, על כן
הם יום טוב, וראוי לשמוח בהם להתדבק
בו יתברך לעבדו בשמחה ובטוב לבב.
עיי"ש. וכן רמז לזה בביאור הגר"א (סימן
תרכד ס"ק יד).

ד. כן כתב רבינו רבי יהונתן אייבשיץ בספרו
יערות דבש (חלק ב דרוש י, ד"ה ולכן דף קסה
ע"א) וזה לשונו: בד' ימים שבין יום הכיפור
לסוכות אין לו להסטרא אחרא אחיזה, וגם
ביום ראשון של סוכות, כי בו אתרוג ולולב
מנצחים לסטרא אחרא כמבואר במדרש
(ויקרא רבה פרשה ל אות ב). ובזה תבין מה
שאמרו חז"ל (יומא כ ע"א) 'השטן' בגימטריא
שס"ד, ויום אחד יום הכיפור אין לו רשות,

ד. אין פנאי לעשות עבירות

אומרים רבותינו במדרש שיום הראשון של חג הסוכות, הוא יום הראשון לחשבון עוונות. ואין כוונת רבותינו לומר שבימים קדושים אלו הותרה הרצועה ח"ו, ואדם יכול לעשות עבירות ולא יבואו איתו חשבון על עוונותיו. אלא כוונתם, שבימים אלו שבין יום הכיפורים

מקורות וצינונים

שזה הסוד שקוראים קריאת שמע ד' פעמים, שהוא ד' פעמים צ"א. עיי"ש.

שם 'שטן' או 'השטן'

להוסיף עוד חמשה ימים, ופשוט שאין כוונתו לחלוק על תלמוד ערוך, אלא כוונתו שיש דרגות ובהינות בקטרוג של השטן. דו"ק היטב.

ועל פי דברי היערות דבש רמז וחידוש בספר שמן ראש (סוכות חלק ב עמוד כט) בנאמר (איכה ה, כא) 'השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם', כי יוצא שיש ששה ימים שאין להשטן רשות, ואם נחשב זאת לפי שעות יצא שיש קמ"ד שעות, שש פעמים כ"ד, ואנו מבקשים השבינו ה' אליך ונשובה, שלא יסטיין עלינו השטן, וחדש ימינו כ'קדם', כמו הקמ"ד שעות מיום הכיפורים עד יום שני של סוכות שאין בהם כח ואחיזה להשטן ולכוחות הטומאה. ודפח"ח.

ויש להוסיף שכל סילוקו של השטן של השטן בימים אלו הוא דווקא על ידי ההכנות שעושים לבניית הסוכה, וכמו שכתב בספר צמח צדיק (לחג הסוכות עמוד תעז) שידוע מה שמובא בתיקוני זוהר (ב ע"ב) 'סוכה' עולה בגימטריא צ"א שהוא יחוד של ב' שמות הוי"ה ואדנו"ת, וד' פעמים צ"א גימטריא שס"ד, שבארבעה ימים אלו אין שטן שהוא בגימטריא שס"ד. והאריך שם

ועל עיקר הערת היערות דבש שהרי שמו 'שטן' ולא 'השטן', תירץ המהרש"א (נדרים לב ע"ב) שבכל הכתובים ובמקראות קוראים למלאך המשחית 'השטן' בה"א, לרמוז על השטן הידוע. וכן הוא בנביא (זכריה ג, א) 'והשטן עומד על ימינו ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן'. וכן נאמר (איוב ו, ז) 'ויבוא גם השטן'. ויש להביא סייעתא לדברי המהרש"א שכל הראשונים שציטטו את דברי הגמרא שהשטן לא שולט שס"ד יום הוסיפו את הכתוב בזכריה שנאמר יגער ה' בך השטן, ראה בתוספות על התורה (בראשית מט, א. ויקרא טז, כב), ובספר המנהיג (סימן עא), ובארחות חיים (הלכות יום הכיפורים אות מז), הכל בו (סימן ע), האבודרהם (תקיעת מוצאי יום כפור עמוד רצ), שו"ת מהר"י וייל (סימן קצב). וראה עוד מה שתירצו על השאלה הנזכרת הגר"י ענגיל בספרו אוצרות יוסף (חלק דרוש לשבת שובה יז ע"ב), והרמח"ל בספר אדיר במרום (עמוד שלח). ואכמ"ל.

לסוכות, טרודים עם ישראל בקיום מצוות סוכה וארבעת המינים, ואין להם פנאי וזמן לעשות עבירות. וכן משום שעדיין יש השפעה של תשובה מחמת יום הכיפורים, ובשל כך נמנעים מלעשות עבירות.

מקורות וצינונים

וכבר קדם לדבריו רבינו הבית יוסף בספרו מגיד משרים (פרשת אמור עמוד 267) וזה לשונו: וג' ספרים נפתחים ביה, ושל בינוניים תלויים עד יום הכפורים דביה מתגלי זוהר לבנוניתא דכתרא עילאה (שבו מתגלה זוהר הלבן של הכתר העליון) וביה מכפר לאינון דזכו (ובו מכפר לאלה שזכו) ומתחתמין לחיים. ואינון דלא זכו לא מתחתמי (לא נחתמים) למיתה, דהא ביומא דאתגלי (שהרי ביום שמתגלה) עתיקא קדישא ליכא חתימה למיתה אלא תלי וקיימי (תלויים ועומדים). וביומי דבין יום הכפורים לסוכות יחב קב"ה לישראל מצות ד' מינים ומצות סוכה דיתעסקו בהו כי היכי דיזכו בהו (שמתוך שיתעסקו במצוות אלו, תגדל זכותם), ובתוך יומין דבין יוה"כ לסוכות לא מתחשבי חוביא דחבין בהו (לא נחשבים החטאים), משום דזוהר לבנוניתא דאתגלי ביה (שזוהר הלבן שהתגלה בו) אכתי (עדיין) מתנוצץ עד יומא קמא דחגא. והיינו דאמור רבנן ראשון לחשבון עונות, למימרא דמיום הכפורים עד ההוא יומא לא מתחשבי עונות. עכ"ל. וכן כתב החזקוני (ויקרא כג ז), ובספר פנים יפות (שם).

וכן כתב בספר חמדת ימים (חלק ג פרק ב אות ח עמוד שסט) וזה לשונו: ואותה שאמרו שיום טוב ראשון של חג הוא ראשון לחשבון עונות, לא באו לומר כי הותרה הרצועה בימים האלה לכל מה שיחטא

ה. כן איתא במדרש תנחומא (אמור סימן ל) על הנאמר (ויקרא כג, ז) 'ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עונות, ובדומה לזה במדרש רבה (ויקרא פרשה כג אות מ, ויש כמה הפרשים והבדלים בין מדרש תנחומא למדרש רבה, ונראה שהבית יוסף בסימן תקפא לא היה בידו מדרש תנחומא). וכתב בהגהות המהרי"ל (הלכות מוצאי יום כיפור עמוד שנט): בשם מנהגי מהרא"ק, בין יום הכיפורים לסוכות אין נופלין, שאותן ד' ימים נתן הקב"ה מתנה לישראל שמוחל עוונותיהם כל אותן ד' ימים, ואינו מתחיל למנות עוונותיהם אלא מיום ראשון של סוכות, שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון, ר"ל ראשון הוא לעבירות. עיי"ש. וכן הובא בספר המנהגים לרי"א טירנא (עמוד קיג), ובמנהגי רבינו אברהם חילדקי (קובץ על יד חלק יט עמוד קסח), ובמנהגים דבי מהר"ם (עמוד 4).

והשל"ה הקדוש (ריש מסכת סוכה אות א וההגהה) האריך במדרש זה, שלכאורה משמע מדבריהם שכל החוטא בימים האלו לא יחשוב ה' עוונו, וחלילה להאמין בזה להיות ארבעה ימים בשנה הפקר. ועוד הרי עדיין תלויין ועומדין עד לגמר החתימה היא בהושענא רבה. ולכן ביאר השל"ה שהמדרש דיבר על הרוב שבסתמא אין ישראל עושים עונות מחמת שהם טרודים במצוות.

ה. קדושתם כיום הכיפורים

קדושתם של ארבעה ימים אלו יש בהם מעין קדושת יום הכיפורים^י, וימים אלו הם ענפים מיום הכיפורים^ז.

ו. בקדושת חול המועד

ימים אלו קדושים מחמת שהם נמצאים בין שתי קדושות, קדושת יום הכיפורים, וקדושת חג הסוכות, וקדושתם כקדושת חול המועד^ח.

מקורות וצינונים

כיפורים במקצת, כמו שאמרו במדרש על הפסוק ולקחתם לכם ביום הראשון וגו', מכאן ואילך לחשבון עוונות. עיי"ש. וכן מבואר בספר מגיד משרים (פרשת אמור) שהזכרתי לשונו למעלה (אות ד), ובספר מדרש פנחס (אות ז דף כד ע"ב).

ז. כן כתב השל"ה (סוכה נר מצוה אות א, קצג ע"א) וזה לשונו: בחמלת ה' על ישראל שנתן לנו יום כיפורים לכפר על עוונות שישראל מסגלין כל השנה וניתן יום זה לכפר, כך אלו ארבע הימים הם ענפים מיום הכיפורים, לכפר עוונות של השנה שעברה בזכות שטורחים ועוסקים במלאכת שמים ועם התעוררות הלב, אז יש בימים בעצמם מעין מחילה וסליחה, ענפים מיום הכיפורים האמיתי. עיי"ש.

ח. ראה בביאור הגר"א (סימן תרכד ס"ק יד) וכן בספר חמדת ימים (סוכות חלק ג פרק ב עמוד שסז) וזה לשונו: אמרו הראשונים כי ארבעה ימים שבין יום הכיפורים לחג הסוכות נזכרים ונעשים כימים מקודשים, כי הם מקודשים שקדשום שמים בכמה קדושות, הן מצד

ואשם, כי לא יחשוב ה' לו עון חלילה, כי מי פתי יאמין בזה להיות ארבעה ימים מקודשים אלו, וגם כל העולם במאזנים לעלות אם למוות אם לחיים, להיותם הפקר איש כל הישר בעיניו חס ושלום, ואדרבא עונש העבירה בימים האלה חמור טפי. ואולם מה שאמרו ראשון לחשבון עונות על הרוב ידבר מסתמא, כי אין ישראל עושים עון אשר חטא באלו הארבעה ימים מאחר שטרודים במצוה ומגין עליהם מלבוא לידי חטא ועון, וגם זכרון ה' לנגדם בעשיית המצוות האלו, ואין מי שיכעיס את ה' יתברך חס ושלום. וכן אפשר כי כיוונו חכמים לומר כי השגיאות הנעשות בימים ההם אין הקדוש ברוך הוא משגיח בהם, אף שבשאר הימים אף שוגגים צריכים כפרה, מכל מקום הימים האלה אידי דטרידי שגיאות מי יבין. עכ"ל.

ו. הרמ"א (סימן תרכד סעיף ה) כתב: ואוכלים ושמחים במוצאי יום הכיפורים דהוי קצת יום טוב, ואין אומרים תחינות ולא צדקתך מיום כפור עד סוכות. וכתב הביאור הגר"א (אות יד) משום דהווי ימים טובים כמו יום